

ПОЛІТОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ “АДМІНІСТРАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ”

Наукові праці МАУП, 2013, вип. 2(37), с. 47–53

Особливості та сутність політичної складової діяльності керівника мають визначати політологічний зміст магістерських програм підготовки майбутніх керівників, перелік політичних знань та базових умінь, необхідних в їх управлінській діяльності.

Нові суспільно-економічні відносини, якими характеризується сучасний стан українського суспільства, вимагають посилення ролі особистості керівника в процесах здійснення політичної влади в країні. Одним із головних завдань діяльності, як адміністративно-управлінського апарату держави, так і адміністративних структур підприємств та установ, є організація ефективної діяльності виробничих та підприємницьких структур різних форм власності та організації.

На сучасному етапі функціонування і розвитку структур соціально-економічної сфери, окремих трудових колективів щодо вдосконалення системи управління принципового значення набуває забезпечення взаємозв'язків між виробничими структурами та органами державного управління, місцевого самоврядування. Йдеться про те, що ефективне адміністрування передбачає предметне використання психологічних, соціальних, особистісних резервів керівника, у тому числі його політичну культуру та свідомість, у процесі реалізації внутрішньої політики держави щодо економічного розвитку, підвищення рівня життя та підтримки підприємницької діяльності різноманітних фірм, організацій, установ тощо.

У колишньому СРСР формуванню “державної” політичної культури керівників усіх рівнів та рангів слугували політичні заняття (політична просвіта), партійні зібрання, ак-

тиви керівників, значення яких ставилося вище за фахову підготовку. У сучасній вітчизняній системі вищої освіти мають місце магістерські програми підготовки керівників. Така категорія магістерських освітніх програм характеризується, з одного боку, інноваційністю теоретичної складової програми, з другого боку, високим рівнем практичної підготовки, що має сприяти адаптації майбутніх керівників до нових соціально-економічних умов, відповідати кваліфікаційним рівням, потребам і запитам сучасного суспільства.

Необхідно зазначити, що існує багато наукових праць, теоретико-методологічні засади яких можуть слугувати основою для обґрунтування необхідності включення політологічної складової до програм підготовки керівників. Формуванню політичної культури та свідомості різних соціальних груп суспільства, у тому числі й керівників, присвячені праці визначних українських політологів В. М. Бебика [1], М. Ф. Головатого [4], М. В. Цюрупи [16], а також наукові дослідження молодих вчених В. М. Торяника [14], С. С. Щербини [18], О. С. Дмитренка [6]. Принципові основи діяльності управлінського апарату були закладені в працях відомих теоретиків А. Файоля [12], Р. Дафта [5], П. Друкера [7] та ін. Сучасні українські вчені різних наукових напрямів Ю. Є. Кулик [10], О. О. Петряєв [11], І. С. Процик [13], У. Б. Косар [8], О. В. Кострікін [9] та ін. також намага-

ються визначити особливості управлінської діяльності керівників. Серед інших наукових праць, які визначають загальні характеристики діяльності керівників, необхідно виділити наукові розвідки щодо особливостей підготовки керівників за спеціальністю 8.18010018 “Адміністративний менеджмент”, до яких можна віднести праці Є. В. Воробйової [2] та Н. Г. Чайки [17].

Незважаючи на наявність широкого спектру наукових досліджень, поза увагою науковців лишилася проблематика політологічної освіти керівників. Компетентнісний підхід до побудови програми навчання магістрів за спеціальністю “Адміністративний менеджмент” вимагає сформулювати перелік політологічних знань та умінь керівника сучасної конкурентоспроможної організації економічного чи соціального спрямування діяльності.

Виходячи з цих положень, визначимо необхідні політологічні знання та вміння майбутніх керівників, що дасть можливість окреслити основні методологічні вимоги та підходи до програм підготовки магістрів за спеціальністю “Адміністративний менеджмент”.

Основною проблемою подальшої демократизації політичного життя України є формування демократичного суспільства, з притаманною йому політичною культурою. Демократична політична культура – це відкрита, групова та особистісна політична культура, основними рисами якої є: спрямування дій до загальнонаціональної згоди у стратегічних політичних проблемах; динамізм, визнання необхідності періодичної зміни особистостей у владних структурах, плюралізм політичних поглядів; толерантність відносно дій і намірів опонентів, розуміння пріоритетної ролі громадянського суспільства, консенсус між основними соціальними групами і партіями; забезпечення юридичної, політичної і фактичної суверенності особи, розуміння нерозривного зв'язку особи із соціумом, оскільки політика не може бути приватною справою; наявність можливості вільного вибору своєї політичної позиції та її захист заходами легальної політичної дії [4, 214].

Зрозуміло, що нова політична культура народжується не відразу, їй передують тривалий процес змін свідомості, волі, соціально-політичних цінностей та ідеалів. Аналізуючи проблеми трансформації політичної культури в Україні на сучасному етапі, необхідно відзначити, що на інституціональному рівні спостерігається гальмування процесів формування демократичної політичної культури. Певна бездіяльність владних структур, некомпетентність політиків, чвари у Верховній Раді призводять до падіння авторитету владних структур серед населення країни.

Соціально-політична та економічна стабілізація взаємообумовлені та можливі тільки за умов довготривалого економічного зростання та поступового закріплення в масовій свідомості тісного взаємозв'язку економічної ефективності і нової демократичної політичної системи. Проте, за переконаннями професора Гарвардського університету С. Хангінгтона, демократія не обов'язково ефективно розв'язує всі нагальні проблеми корупції, несправедливості, соціальної нерівності, некомпетентного прийняття управлінських рішень, вона (демократія) лише створює морально-правові та інституціональні умови для гарантування свободи індивіда, рівні для всіх шанси участі у громадсько-політичних та економічних процесах [15, 134].

З огляду на логічний взаємовплив розвитку демократії та піднесення економічного добробуту населення, не останнє місце у процесах трансформації політичної культури належить доволі впливовій верстві населення в особі керівників підприємств та установ різної форми організації та власності.

На формування політичної культури сучасного вітчизняного управління впливають такі чинники: управлінець, як правило, доволі відсторонений від активної політичної діяльності, не входить до складу керівництва політичних партій, не бере участь в активних формах політичної діяльності. Він виступає обмеженим об'єктом політичної пропаганди і агітації внаслідок самодостатньої життєвої позиції тощо.

З огляду на досить суттєвий прошарок фахівців, які є керівниками різних рівнів, іс-

нують підстави виокремити політичну культуру управлінця як культуру окремої групи, якій притаманні особливі інтереси. До групи інтересів цієї категорії суспільства можна віднести такі соціально-політичні позиції:

- по-перше, керівники здебільшого зацікавлені в політичній та соціально-економічній стабільності суспільства, за таких обставин відповідна категорія характеризується помірною активністю щодо діяльності в соціально-економічній сфері, почувається впевнено, проте відсторонена від проявів політичної боротьби;

- по-друге, для політичної культури управлінця-керівника більш характерним є поміркована позиція, яка заперечує надмірну активність чи, навпаки, повну аполітичність у соціально-політичних питаннях, здебільшого це культура підданського типу;

- по-третє, для менеджера-керівника притаманне ототожнення політики з державною політикою, так званий етатизм, за теоретичними основами якого держава визнається першоосновою всіх суспільних процесів [16, 178].

Політична культура керівника має як загальні, так і специфічні риси. До загальних можемо віднести типологічні риси домінуючої політичної культури суспільства: підданську чи громадянську, культури англо-американського чи європейсько-континентального типу, наявність у засвоєному вигляді при практичній діяльності керівництва всіх чи певних елементів сучасної демократичної культури.

Політична культура керівника має і низку специфічних рис, куди необхідно віднести: домінування у структурі політичних цінностей соціально-політичного змісту, патріотизму, любові до так званої “малої” Батьківщини; високий рівень ділових елементів політичної культури: відповідальності, почуття важливості службового обов’язку; політична поміркованість, яка не дозволяє бути серед представників радикальних ідеологічних течій.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства має формуватися нова ідеологія, виховання керівника нової формації, здатного передбачати перебіг політичних та економічних подій, спроможного здійснюва-

ти інноваційні проекти розвитку вітчизняної економіки. У свою чергу, кожен керівник зобов’язаний упроваджувати у свідомість підлеглих ідеї національної єдності та незалежності, в тому числі й економічної. У цій найважливішій діяльності керівного складу особливе місце займає політична культура, роль і місце якої полягають у таких чинниках. По-перше, об’єднання зусиль всього колективу у вирішенні головних завдань виробництва, підвищення їх активності в умовах ринкової економіки. По-друге, зміцнення в колективах ідеї національної злагоди, релігійної толерантності в умовах багатонаціональності. По-третє, здійснення вирішального впливу на свідомість кожного працівника щодо упровадження демократичних принципів розвитку суспільства з урахуванням особливостей українського менталітету та підтримка і розвиток у підлеглих навичок підприємництва.

З’ясування чинників демократизації суспільства країни важливо для визначення перспектив функціонування національної економіки, її ролі та місця в системі світового господарства, умов, що забезпечують конкурентоспроможність, і напрямів підвищення ефективності господарської діяльності. Вміння визначати ці параметри є вкрай необхідним для керівників вищої управлінської ланки бізнес-структур.

Освіта є одним із важливих факторів, що впливають на розвиток економіки, забезпечуючи її конкурентоспроможність. Держава повинна проводити зважену політику і здійснювати підготовку кадрів відповідно до потреб національної економіки. Особливу увагу необхідно звернути на модернізацію існуючої системи підготовки керівників, особливо з проблем набуття майбутніми керівниками бізнес-структур політологічних знань та необхідних умінь.

Аналізуючи особливу категорію існуючих на сучасний момент магістерських програм підготовки майбутніх керівників за напрямом “специфічні категорії”, необхідно вказати їх специфіку. По суті, вони за затвердженими стандартами передбачають набір студентів, які вже мають повну освіту. До неї

за стандартом належать усі рівні вищої школи: бакалавр, спеціаліст, магістр.

Відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти України [3] спеціальність спеціалістських категорій 8.000007 (сучасний шифр спеціальності 8.18010018) “Адміністративний менеджмент” кваліфікації 1475.4 “Менеджер (управитель) з адміністративної діяльності” належить до міждисциплінарної інтегративної частини циклів економічних та гуманітарних дисциплін, завдання яких — загальнокультурна, світоглядна та методологічна підготовка топ-менеджерів. Освітньо-професійна програма спрямована на формування професійних компетенцій у галузі адміністрування й менеджменту на основі: психолого-управлінської підготовки, опанування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, фахово-адаптованої правової підготовки, посиленої фундаментальної підготовки за рахунок економіко-управлінських дисциплін. Основним завданням цієї програми за Державним стандартом є виробити у випускника універсальний управлінський підхід, вміння адміністративної діяльності відповідно до конкретного, обраного студентом, професійного напрямку.

По закінченні навчальної програми освітньо-кваліфікаційного рівня “Магістр” випускникам присвоюється професійна кваліфікація 1475.4 “Менеджер (управитель) з адміністративної діяльності”. За Держстандартом об’єктами діяльності випускника визначені: підприємства виробничої та невиробничої сфери, установи та організації, навчальні та наукові заклади, підприємницькі структури. Відповідно до стандарту визначаються й первинні посади у сфері діяльності: керівники підприємств, установ, організацій та їх структурних підрозділів.

Програми дисциплін побудовані таким чином, щоб давати поглиблені знання в цілому комплексі управлінських дисциплін. Крім того, студенти-магістранти отримують навички дослідницької роботи, набувають навичок систематизувати та узагальнювати інформацію.

У процесі викладання використовуються попередні знання студентів, здобуті при вив-

ченні економічних та гуманітарних, особливо психологічних, дисциплін. Магістратура зазначеного напрямку не має на меті поглиблення спеціалізації, вона націлена на розвиток системних, аналітичних управлінських компетенцій. Загальнотеоретичні курси цієї програми мають інноваційний характер і доповнюються курсами, орієнтованими на конкретну специфіку управлінської діяльності та прикладні дослідження.

Особливість цієї програми навчання полягає в тому, що програма спрямована на розвиток практичних організаторських компетенцій в адміністративно-управлінській, організаційно-розпорядчій, організаційно-експертній та організаційно-проектній діяльності.

До базових умінь випускника програми відносять такі: обґрунтування прогнозів соціально-економічного розвитку держави, регіону, галузі, підприємства, організації; здійснення розрахунків показників економічного і соціального розвитку підприємств; визначення пріоритетів економічного розвитку підприємств, організацій, галузей регіону та держави.

Навчальні дисципліни (модулі) політологічної спрямованості у курсі підготовки майбутніх керівників переважно є авторськими концепціями науковців, що здійснюють підготовку, і по суті ці дисципліни є логічним продовженням курсу “Менеджмент” та мають на меті поглибити знання студентів (магістрів) у теоретико-практичному сенсі відносно визначальної ролі державної політики щодо розвитку суспільства в цілому та сфері виробництва зокрема.

Таким чином, логічним є формулювання вимог до вмінь випускників магістерського курсу підготовки: в умовах професійної діяльності самостійно використовувати інформацію про організаційну систему; за допомогою знань з теорії управління з урахуванням особливостей її внутрішнього середовища та зовнішнього оточення на основі результатів дослідження охарактеризувати основні політико-адміністративні засади, що обумовлюють ефективне управління структурною одиницею суспільного виробництва чи соціальної сфери, розробляти рекомендації щодо

розв'язання конфліктів у взаємовідносинах із владними структурами центрального та місцевого рівнів.

Логічним є визначення необхідних тематик при висвітленні політологічних дисциплін: адміністративна система України; регіональні органи управління; трудовий колектив у структурі політичної системи суспільства; політична свідомість особистості керівника; політична участь і громадська активність особистості керівника; виробничі конфлікти: політичний, соціальний та управлінський аспекти тощо.

Метою політологічних дисциплін має бути поглиблення знань студентів (магістрантів) щодо процесів управління в цілому; формування у студентів уявлень про управління як функцію держави з притаманними їй адміністративною системою органів, що покликана реалізовувати цілі та завдання державного управління за умов ринкових трансформацій. Теоретичний матеріал навчальних програм політологічного змісту покликаний допомогти сформувати знання про цілісну систему управління державою, притаманну їй організаційну та функціональну структури; має дати чітку уяву про те, в який спосіб на ефективність управління певним підприємством (закладом, установою) впливають державна політика та діяльність окремих інститутів політичної системи.

За результатами вивчення політологічних дисциплін студенти (магістранти) мають здобути теоретичні знання, такі як:

- державно-управлінські відносини та їх правове регулювання: поняття про державну управлінську систему та її компоненти; суб'єкт і об'єкт державного управління, управлінський вплив та зворотні зв'язки, роль зазначених компонентів у забезпеченні функціонування виробничо-економічного комплексу держави; виконавчо-розпорядчий характер та підзаконність державного управління;

- з урахуванням нових історико-соціальних, економіко-господарських реалій специфіку здійснення владних повноважень органами державної влади;

- сутність та функції політичної системи суспільства; значення діяльності інституцій-

ної, інформаційної та нормативно-регулятивної підсистем політичної системи;

- чинні на момент навчання державні програми щодо подальшого економічного розвитку окремих регіонів та країни в цілому, спрямування міжнародного співробітництва з виробничо-економічних питань;

- особливості формування ціннісних орієнтацій, в тому числі й політичних, особистості керівника у демократичному правовому суспільстві;

- специфіка діяльності керівника з питань визначення основних психологічних орієнтирів, формування та функціонування виробничих колективів на етапі формування ринкових відносин (перехідного етапу від планово-розподільчої до ринкової економіки);

- роль, значення лідерства та політичної свідомості й культури керівника в процесі забезпечення ефективного адміністрування.

Студенти (магістранти) повинні вміти:

- визначити, пояснити та обґрунтувати роль, місце та значення державного адміністрування в суспільному житті;

- схарактеризувати основні політико-адміністративні засади, що обумовлюють ефективність адміністрування на різних рівнях управління: державному та місцевому;

- виокремлювати з-поміж інших складових управлінської діяльності такі характерні особливості, як: ціннісні орієнтації, політична свідомість, громадська думка, політична участь і громадська активність.

Отже, можна сформулювати такі висновки. Зафіксовано двосторонній взаємозв'язок — політична культура особистості залежить від політичної системи суспільства, політичного режиму влади, домінуючого типу політичної культури.

Політична культура керівника має бути демократичною, патріотично-громадянського спрямування. Вона визначається чітким статусом керівника — посадової особи, основна функція якої є виконання службових обов'язків громадянина української держави з великими владними повноваженнями.

При підготовці майбутніх керівників у межах магістерських програм за напрямом специфічні категорії програми політоло-

гічних курсів мають забезпечити здобуття теоретичних знань та методологічних політико-управлінських моделей, набуття управлінських умінь як інструментарію дій для майбутніх керівників виробництв різної форми власності.

Для впровадження політологічної складової у навчальні магістерські програми необхідно розробити приблизні критерії оцінки політичної культури керівника. Так, оптимальний рівень політичної культури може характеризуватися служінням інтересам держави і суспільства, захистом інтересів працюючих, високим професіоналізмом, створенням умов для неухильного підвищення своїх підлеглих службовими сходами та їх виховання в душі співпричетності до соціально-економічних, культурних, політичних реформ в Україні.

Отже, освітня діяльність закладів вищої освіти з організації цілого комплексу заходів, спрямованих на відтворення повноцінної політологічної складової змісту підготовки майбутніх керівників за магістерськими програмами, має важливе значення для формування у майбутньому політичної свідомості, культури та громадської активності керівного складу виробничих структур, що є необхідним для ефективного виконання ними професійних завдань в умовах економічної та політичної нестабільності, з чим і пов'язаний високий рівень складності й ризику їх діяльності. Теоретичні дослідження щодо політологічної складової змісту підготовки магістрів за спеціальністю "Адміністративний менеджмент" необхідно продовжити за такими напрямками: політична складова управлінської діяльності керівників приватних виробничих структур; взаємозумовленість процесів демократизації суспільства та розвитку економіки й підприємництва в Україні.

Література

1. Бебик В. М. Політологія для політика і громадянина: Монографія. — К.: МАУП, 2003. — 424 с.
2. Воробйова Є. В. Педагогічні умови формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх менеджерів адміністративної діяльності: Автореф.

дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця, 2010. — 20 с.

3. Галузевий стандарт вищої освіти України. Підготовка магістра за спеціальністю специфічних категорій 8.000007 "Адміністративний менеджмент" кваліфікації 1475.4 "Менеджер (управитель) з адміністративної діяльності". Видання офіційне. — К.: Мін-во освіти і науки України, 2004. — С. 4, 22, 4, 34.

4. Головатий М. Ф. Політична психологія: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. — 2-ге вид. — К.: Центр учбової літ-ри, 2009. — 400 с.

5. Дафт Р. Л. Менеджмент = Management / Дафт Ричард Л. — 6-е изд. — СПб.: Питер, 2008. — 864 с.

6. Дмитренко О. С. Громадська думка як чинник демократизації політичної культури в Україні: Автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.03; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К., 2010. — 20 с.

7. Друкер П. Ф. Энциклопедия менеджмента. — М.: Вильямс, 2004. — 432 с.

8. Косар У. Б. Професійна самосвідомість керівника як чинник успішності управлінської діяльності: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05; НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. — К., 2011. — 20 с.

9. Кострікін О. В. Професійно важливі якості керівника як чинник ефективності управлінської діяльності: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.03; Укр. інж.-пед. акад. — Х., 2010. — 20 с.

10. Кулик Ю. Є. Інтернаціоналізація професійного розвитку менеджерів: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". — К., 2010. — 20 с.

11. Петряєв О. О. Методичні основи розвитку функцій керівника (на прикладі виробничих організацій): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01; Харк. нац. екон. ун-т. — Х., 2005. — 20 с.

12. Принципы управления Анри Файоля. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.grandars.ru/college/ekonomika-firmy/anri-fayol.html>

13. Процик І. С. Мотивування керівників в системі управління підприємством: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01; Нац. ун-т "Львів. політехніка". — Л., 2007. — 25 с.

14. Торяник В. М. Взаємна політична відповідальність державної влади і громадянина в сучасній правовій державі: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02; Дніпропетр. нац. ун-т. — Д., 2006. — 17 с.

15. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. — М.: ООО "Издательство АСТ", 2003. — 603 с.

16. Цюрупа М. В. Основи сучасної політології: Підруч. для студ. вузів / М. В. Цюрупа, В. С. Ясинська. — К.: Кондор, 2009. — 354 с.

17. Чайка Н. Г. Компетентнісний підхід до побудови програми навчання магістрів за спеціальністю "Адміні-

стративний менеджмент” // Наук. праці МАУП: Концептуальні засади формування менеджменту в Україні: Зб. наук. праць. — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2010. — С. 57–64.

18. Щербина С. С. Генеза політичних еліт в Україні: сутність, структура, особливості: Автореф. дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04; Класич. приват. ун-т. — Запоріжжя, 2011. — 20 с.

Основним завданням педагогічних технологій освітнього рівня “Магістр” є набуття студентами умінь, навичок та здатностей управлінської діяльності, у тому числі й політичного характеру, та їх застосування у виробничій сфері. Зміст програм магістерської підготовки, навчально-методичні засади державного стандарту, основні методологічні положення курсу підготовки мають враховувати політологічну складову.

Основным заданием педагогических технологий образовательного уровня “Магистр” является приобретение студентами умений, навыков и способностей управленческой деятельности, в том числе и политического характера, их применение в производственной сфере. Содержание программ магистерской подготовки, учебно-методические положения государственного стандарта, основные методологические положения курса подготовки должны учитывать политологическую составляющую.

The main task of the educational technology sensible M.Sc. students is to acquire skills and abilities of management, including those of a political nature, their use in the industrial sector. Master training program content, educational status of the state standard, the basic methodological principles training course have to consider political science component.

Надійшла 12 лютого 2013 р.